

Prosjektnotat nr. 6-2013

Randi Lavik

Husholdningenes økonomiske situasjon og betalingsproblemer i 2012

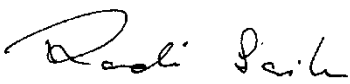
SIFO-survey 2012

SIFO

© SIFO 2013
Prosjektnotat nr. 6 – 2013

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen
0405 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

Tittel Husholdningenes økonomiske situasjon og betalingsproblemer i 2012. SIFO-survey 2012	Antall sider 48	Dato 04.02.2013
Title	ISBN	ISSN
Forfatter(e) Randi Lavik	Prosjektnummer 11200445	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Statens institutt for forbruksforskning		
Sammendrag Husholdningenes økonomiske rammebetingelser har endret seg betydelig de siste tre-fire årene. Finanskrisen med etterfølgende realøkonomiske virkninger gjør at situasjonen kan være mindre lys. Samtidig har ikke krisen rammet Norge så hardt som land vi kan sammenlikne oss med. Gjeldsbyrden i husholdningene er relativt høy og en rekke husholdninger har høy belåning i forhold til verdigrunlaget. Det gjør disse husholdningene risikoutsatte, og dersom arbeidsledigheten stiger og boligprisene synker i tiden framover, vil trolig flere husholdninger på sikt kunne få betalingsproblemer. For det andre har vi, basert på SIFOs datamateriale, sett på en del <i>generelle indikatorer på husholdningenes økonomiske situasjon</i> : om bl.a. husholdningen har hatt en merkbar økning i kostnader eller merkbar reduksjon i inntekt. Det er stadig flere som har en stabil inntekt. Det er dessuten ingen økning i alvorlige betalingsproblemer. Det er imidlertid en sterk vekst i forbrukslån og kredittkortbaserte lån. Det er også en vekst i inkassosaker.		
Stikkord Betalingsproblemer, forbrukslån, kredittkortgjeld		

Husholdningenes økonomiske situasjon og betalingsproblemer i 2012

SIFO-survey 2012

av

Randi Lavik

2013

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Postboks 4682 Nydalen, 0405 Oslo

Forord

Dette notatet er basert på SIFO-surveyen 2012, der en del av spørsmålene gjentas over tid. Målsetningen er å få økt innsikt i forbrukernes situasjon, med vekt på hvordan forbrukerne orienterer seg og gjør sine valg i markedene. I år gjennomførte vi to web-undersøkelser. I del I var det spørsmål knyttet til sykkelbruk, nanoteknologi, kjøp av brukte klær, bruk av ullklær, økologi, miljø, telefonsalg, spørsmål om kropp, mobiltelefoni og halloween. I del I besvarte 1019 respondenter i alderen 18-80 år. I del II hadde vi spørsmål om økonomi, grensehandel, håndverktjenester og internettportaler. 2144 respondenter i alderen 18 og 80 år svarte på del II. Grunnen til at utvalget i del II var mye større enn i del I var at vi i del II hadde typer av spørsmål der mange ikke kunne svare, slik at vi ønsket et større utvalg blant dem som spørsmålene var relevant for. Denne rapporten omhandler husholdningenes økonomiske situasjon.

Datainnsamlingen ble gjennomført i april 2012 via et web-basert skjema. TNS Gallup sto for datainnsamlingen. For at resultatene skal være mest mulig landsrepresentative for befolkningen i Norge anno 2012, er datamaterialet vektet etter utdanning, alder, kjønn og bosted. Notatet er basert på hurtigstatistikk, og er en enkel dokumentasjon.

Oslo, høsten 2012

Statens institutt for forbruksforskning

Innhold

Forord.....	5
Innhold	7
Sammendrag.....	9
1 Innledning	11
1.1 Oppbygning av rapporten.....	11
1.2 Husholdningenes økonomiske rammebetingelser	11
1.3 Metode	14
2 Generelle trekk ved husholdningens økonomi.....	17
2.1 Reduksjon i husholdets inntekt	17
2.2 Økning i husholdets utgifter.....	19
3 Lån	21
3.1 Typer lån	21
3.1.1 Ordinære forbrukslån	21
3.1.2 Kredittkort	24
3.2 Typer lån, hvor mye og bekymring.....	26
4 Tilbakevendende betalingsproblemer	29
4.1 Andre indikatorer på betalingsproblemer.....	29
4.2 SIFOs anslag for betalingsproblemer	30
4.3 Hva er grunn til at man har betalingsproblemer.....	33
5 Konklusjon.....	35
Litteratur.....	37
Vedlegg 1 - Spørreskjemaet	39

Sammendrag

Denne rapporten belyser den finansielle risikosituasjonen for norske husholdninger i 2012. Hensikten er å analysere hvordan husholdningene finansierer sitt forbruk og i hvilken grad dette påvirker risikoen for å få betalingsproblemer.

Vi kan oppsummere dette med at husholdningenes økonomiske rammebetingelser har endret seg betydelig de siste tre-fire årene. Finanskrisen med etterfølgende realøkonomiske virkninger gjør at situasjonen kan være mindre lys. Samtidig har ikke krisen rammet Norge så hardt som land vi kan sammenlikne oss med. Gjeldsbyrden i husholdningene er relativt høy og en rekke husholdninger har høy belåning i forhold til verdigrunnet. Det gjør disse husholdningene risikoutsatte, og dersom arbeidsledigheten stiger og boligprisene synker i tiden framover, vil trolig flere husholdninger på sikt kunne få betalingsproblemer.

For det andre har vi, basert på SIFOs datamateriale, sett på en del *generelle indikatorer på husholdningenes økonomiske situasjon*: om bl.a. husholdningen har hatt en merkbar økning i kostnader eller merkbar reduksjon i inntekt. Det er stadig flere som har en stabil inntekt. Det er dessuten ingen økning i alvorlige betalingsproblemer. Det er imidlertid en sterk vekst i forbrukslån og kredittkortbaserte lån. Det er også en vekst i inkassosaker.

1 Innledning

Denne rapporten belyser den finansielle risikosituasjonen for norske husholdninger. Hensikten er for det første å analysere hvordan husholdningene finansierer sitt forbruk og for det andre i hvilken grad dette påvirker risikoen for å få betalingsproblemer.

1.1 Oppbygning av rapporten

Denne rapporten bygger over samme lest som tidligere års beskrivelse av husholdningenes økonomiske situasjon (Poppe 2006, Tuft 2007, Tuft 2009 og Lavik og Tuft 2011). Hensikten er å gi en kort situasjonsrapport over ulike potensielle risikofaktorer i husholdningene. Notatet gir en tabellmessig oversikt over risikofaktorer.

I første omgang ser vi på en del *generelle indikatorer på husholdningenes økonomiske situasjon*: om husholdningen har hatt en merkbar økning i kostnader eller merkbar reduksjon i inntekt.

Derneft rettes oppmerksomheten mot *kredittfinansiert forbruk* i husholdningene. Dette gjelder både besittelse av ordinære forbrukslån og bruk av kredittkort. Vedrørende kredittkort er det spesielt interessant å se på om forbrukerne nedbetaler hele kredittkortgjelden ved forfall eller nedbetaler den i avdrag.

SIFO har i over tjue år målt omfanget av *betalingsproblemer* i norske husholdninger. Kapittel fire i denne rapporten er viet analyser av denne indikatoren. Hovedhensikten er å undersøke potensielle sammenhenger mellom tilbakevendende betalingsproblemer og andre risikofaktorer som er rapportert i dette notatet.

1.2 Husholdningenes økonomiske rammebetingelser

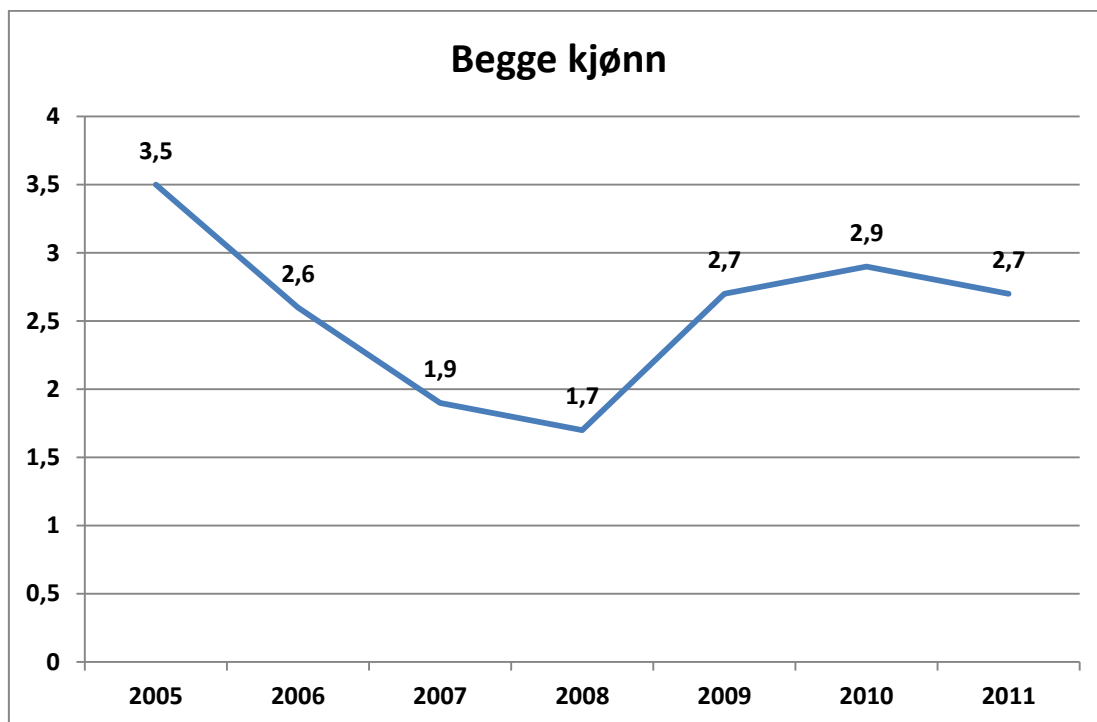
De økonomiske rammebetingelsene har endret seg dramatisk de senere årene. Høy vekst i boligpriser og husholdningenes gjeld kan utgjøre en risiko for den finansielle stabiliteten. Etter et kort tilbakeslag i perioden som fulgte etter den internasjonale finanskrisen, har boligprisveksten i Norge holdt seg høy. Husholdningenes gjeldsvekst er høy og økende (Finanstilsynet 2011).

Forut for dette var det en langvarig periode med konjunkturoppgang og undervurdering av risikoen i de finansielle markedene som følge av lave renter, små tap på investeringer og stor risikovilje. Boligprisene steg og sammen med disse steg også gjeldsbyrden i husholdninger.¹

¹ <http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Foredragartikler/2012/Boligfinansiering-og-gjeldsproblemer/>
[lesedato 17.12.2012]

Arbeidsledigheten er et mål på den økonomiske tilstanden i et land. Ifølge statsbudsjettet for 2012 har aktiviteten i norsk økonomi tatt seg opp etter finanskrisen, og sysselsettingen har økt. For i år og neste år anslås en vekst i BNP for Fastlands-Norge på linje med det historiske gjennomsnittet og stabil arbeidsledighet. Aktiviteten i norsk økonomi har tatt seg opp etter finanskrisen, og sysselsettingen har økt

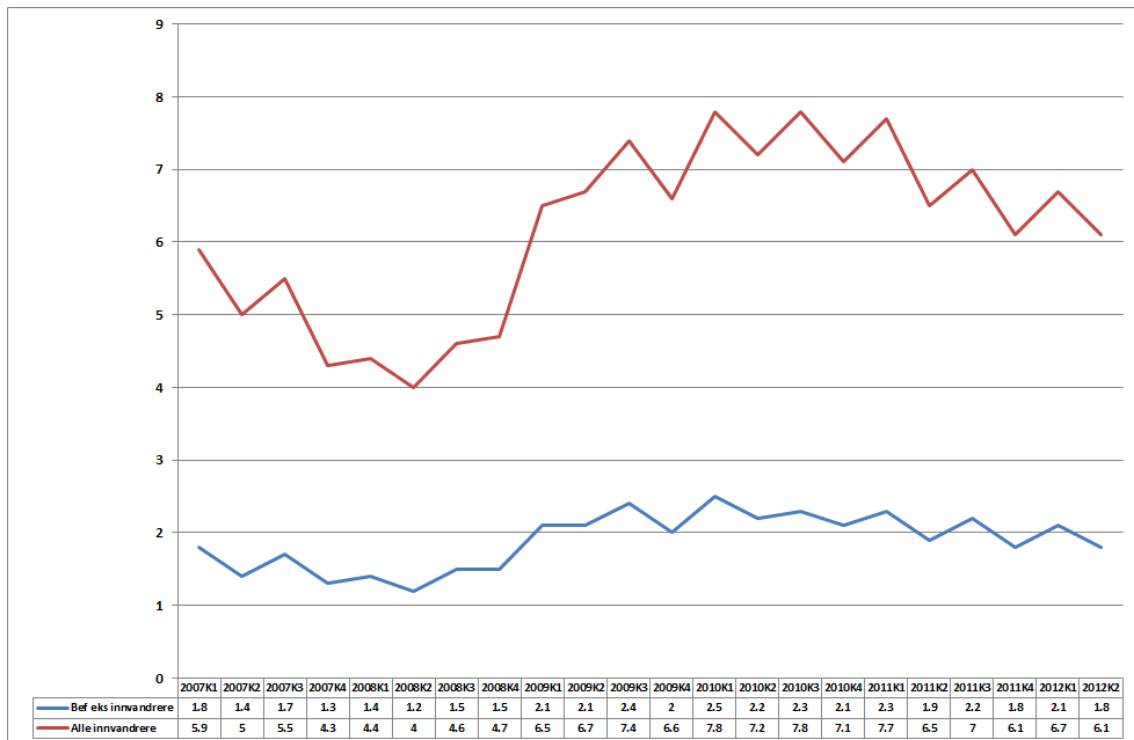
Svake statsfinanser i flere land og ny uro i internasjonale finansmarkeder har gjort de økonomiske utsiktene mer usikre. Både for euroområdet og USA er anslagene for den økonomiske veksten justert ned. Et nytt tilbakeslag ute vil påvirke også norsk økonomi.²

Figur 1-1 Årlig arbeidsledighet (i prosent av arbeidsstyrken).³

² <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/pressemeldinger/2011.html?id=631054> [lesedato: 07.11.2011]

³ http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=06900 [lesedato: 08.10.2012]

Figur 1-2 Utvikling av arbeidsledighet (i prosent av arbeidsstyrken) fram til og med 2. kvartal 2012.15-74 år. Kilde ssb⁴

Vi ser at arbeidsledigheten gikk opp under finanskrisen fra 2008 til 2009, og svakt opp fra 2009 til 2010. I de to første kvartalene 2011 gikk den imidlertid ned.

Tall fra nasjonalregnskapet viser at sysselsettingen steg med 0,3 prosent både i 1. og 2. kvartal i 2011. Arbeidsledigheten har stabilisert seg på litt under 3 prosent. Det anslås at sysselsettingen fortsetter å øke gjennom resten av 2011 og i 2012.

Gjeldsbelastningen i husholdningene, det vil si hvor mye husholdningen hadde lånt i forhold til inntekten, er en viktig faktor for husholdenes økonomi. Gjeldsbelastningen har steget kraftig de siste 10-15 årene. I 2004 hadde 23 prosent av norske husholdninger en gjeld tre ganger inntekten, en andel som hadde økt til 28 prosent i 2009, til tross for kraftig generell inntektsvekst (Finanstilsynet 2011). Andelen husholdninger som har svært høy gjeld er økende. Denne andelen var klart høyest i de yngste aldersgruppene. Boliglånsundersøkelsen for 2011 viser at andelen boliglån med høy belåningsgrad øker.⁵

Finanstilsynet utarbeidet i mars 2010 retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for lån til boligformål. Her anbefales det boliglån normalt ikke må overstige 90 prosent av boligens markedsverdi. For rammekredittlån anbefales det en maksimal grense på 75 prosent av markedsverdien. Av rapporterte nedbetalingslån i 2010 hadde et av fem lån (21 prosent) høyere belåningsgrad enn 90 prosent. Dette er en betydelig nedgang fra tidligere. 9 prosent av nedbetalingslånene oversteg verdigrunnlaget, noe som også er en nedgang fra tidligere (13 prosent i 2008). Det er særlig blant de yngre låntakerne at lån overstiger 90 prosent av verdigrunnlaget. Dette gjaldt 46 prosent av lånene i aldersgruppen under 35 år (en nedgang fra 59 prosent i 2008). Når det gjelder rammekredittlån, lå 11 prosent av nye lån i 2010 over den anbefalte

⁴ <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/> [lesedato: 08.10.2012]

<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>

http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/dfine.asp&Tabellid=06900 [lesedato: 08.10.2012]

⁵ http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Pressemeldinger/2011/3_kvartal/Finanstilsynet-vurderer-innstramminger-i-retningslinjene-for-forsvarlig-utlanspraksis-til-boligformal/ [lesedato: 17.12.2012]

grensen på 75 prosent. I 2011 foreslo Finanstilsynet å senke nivået for forsvarlig belåningsgrad fra 90 til 85 prosent av boligens markedsverdi.⁶

En annen viktig faktor for husholdningenes økonomiske soliditet er naturligvis boligprisene. Under gjeldskrisen på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet sank boligprisene kraftig, noe som medførte at en rekke husholdninger ikke lenger hadde realsikkerhet for sine lån. Husholdninger som solgte boligen i denne perioden kunne risikere å sitte igjen med restlån til høy rente etter at boligen var solgt. Boligprisene økte betydelig i Norge fram til 2007/2008, sank noe i 2009, men i løpet av 2010 og så langt i 2011 har en tatt igjen dette priset. Det er fortsatt forventninger om boligprisvekst framover (Finansielle utviklings-trekk 2011).

Et viktig spørsmål er om en kan risikere en ny gjeldskrise for husholdningene på linje med, eller kanskje verre enn, den man opplevde for omtrent tjue år siden. Foreløpig har ikke finanskrisen rammet Norge hardt, men de økonomiske utsiktene framover er usikre. Dersom resten av Europa rammes hardt, vil det også få konsekvenser for Norge, og husholdninger med høy gjeldsbyrde er spesielt utsatt i denne sammenhengen.

Vi kan oppsummere med at husholdningenes økonomiske rammebetingelser har endret seg betydelig de siste tre-fire årene. Finanskrisen med etterfølgende realøkonomiske virkninger gjør at situasjonen er mindre lys. Samtidig har ikke krisen rammet Norge så hardt som land vi kan sammenlikne oss med. Gjeldsbyrden i husholdningene er relativt høy og en rekke husholdninger har høy belåning i forhold til verdigrunnet. Det gjør disse husholdningene risikoutsatte, og dersom arbeidsledigheten stiger og boligprisene synker i tiden framover, vil trolig flere husholdninger på sikt kunne få betalingsproblemer.

1.3 Metode

Analysene i dette notatet bygger på data fra SIFO-surveyen som gjennomføres kontinuerlig. I år har respondentene besvart spørsmål knyttet til to web-undersøkelser. I del I var det spørsmål knyttet til sykkelbruk, nanoteknologi, kjøp av brukte klær, bruk av ullklær, økologi, miljø, telefonsalg, spørsmål om kropp, mobiltelefoni og halloween. I del I svarte 1019 respondenter i alderen 18-80 år på web-undersøkelsen. I del II hadde vi spørsmål om økonomi, grensehandel, håndverktjenester og internettportaler. 2144 respondenter i alderen 18 og 80 år svarte på del II. Grunnen til at utvalget i del II var mye større enn i del I var at vi i del II hadde typer av spørsmål som ikke passet for alle, slik at vi ønsket et større utvalg blant dem som spørsmålene var relevant for. Denne rapporten omhandler husholdningenes økonomiske situasjon.

Tidligere har vi benyttet telefonintervju (CATI), mens i 2011 og 2012 benyttet vi altså web-baserte intervjuer. Man kan ikke se bort i fra at forskjell i innsamlingsmetode kan ha hatt betydning for noen av de forskjeller som er funnet når vi sammenligner over tid.

I deler av analysene av husholdningenes økonomiske situasjon er heltidsstuderende tatt ut av analysegrunnet på grunn av deres spesielle økonomi. Det samme gjelder hjemmeboende barn som var 18 år og eldre siden de ikke kan forventes å gå pålitelige svar om foreldrenes disposisjoner. Dessuten er enheter med husholdsinntekter over to millioner tatt ut av data-grunnet for analysene. Etter at disse er tatt vekk fra analysene, sitter vi igjen med et utvalg på 1851 respondenter.

⁶

http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Pressemeldinger/2011/3_kvartal/Finanstilsynet-vurderer-innstramminger-i-retningslinjene-for-forsvarlig-utlanspraksis-til-boligformal/ [lesedato: 17.12.2012]

I analyser der vi har med studielån, kredittlån og forbrukslån, ønsker vi å ha med hjemmeboende barn som er 18 år og eldre, samt studenter. Dette er grupper som kan ha både studielån og forbruks- og kredittlån.

2 Generelle trekk ved husholdningens økonomi

I dette kapitlet ser vi på generelle trekk ved husholdningenes økonomiske situasjon. Dette gjelder om husholdningen de siste tolv månedene har fått merkbar reduksjon i inntekt, har fått merkbar økning i utgifter eller har tatt opp nye lån.⁷

2.1 Reduksjon i husholdets inntekt

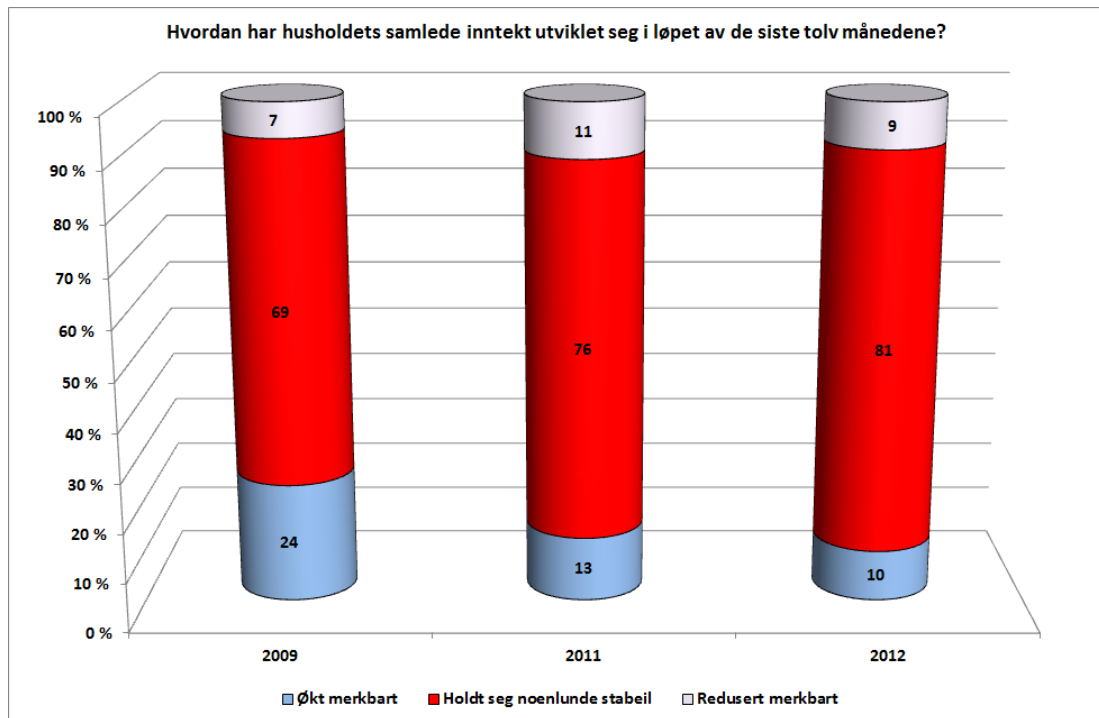
De fleste husholdninger har hatt en god inntektsvekst de siste årene. Målt i faste priser økte medianinntekten med 34 prosent i perioden 2000 til 2010.⁸

Denne utviklingen slår imidlertid ikke likt ut for alle. En sammenlikning av utviklingen i medianinntekten for ulike befolkningsgrupper viser at langtidssyke, sosialhjelpsmottakere, aleneboende minstepensjonister med uførestønad og langtidsledige hadde en svakere inntektsvekst enn andre.⁹ Enkelte husholdninger vil også på grunn av arbeidsledighet, sykdom eller andre forhold ha opplevd en markert reduksjon i husholdsinntekten. Med mindre denne nedgangen er forbigående og husholdningen kan tære på reserver, må en slik inntektsreduksjon normalt lede til tilpasninger på utgiftssiden. I den grad husholdningen ikke mestrer denne tilpasningen representerer inntektsreduksjon en risikofaktor for husholdningene.

⁷ I dette kapitlet er hjemmeboende barn 18 år og eldre, studenter og de som har over 2 millioner i inntekt ekskludert.

⁸ <http://www.ssb.no/inntekt/> [lesedato:12.11.2012]

⁹ <http://www.ssb.no/emner/05/01/inntind/> (oppslag 29.04.2009).

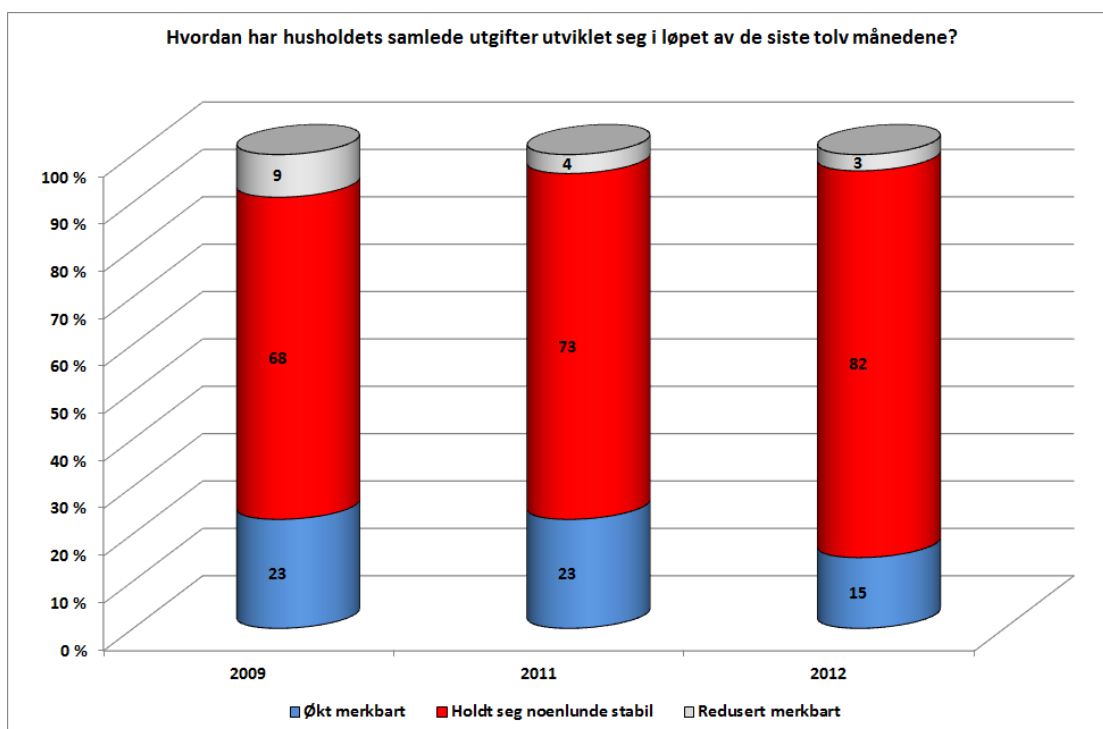
Figur 2-1 Utvikling av husholdets inntekt. 2009: N=789, 2011: N=956, 2012: N=1831 (Vet ikke ekskl.)¹⁰

Det er en høyere andel som har stabil inntekt i 2012 enn de tidligere årene. Økningen i andelen med stabil inntekt var mindre i 2012 enn de tidligere årene, mens en reduksjon i andelen som hadde redusert inntekt var det liten forskjell fra tidlige. Andelen med reduserte inntekter blir stadig mindre.

¹⁰ Sig for hhv 2009 til 2011, og 2011 til 2012. T-test

	2009-2011	2011-2012
Økt merkbart	p<.001	p<.05
Holdt seg noenlunde stabil	p<.01	p<.05
Redusert merkbart	p<.05	ikke sig

2.2 Økning i husholdets utgifter

Figur 2-2 Utvikling av utgifter siste tolv måneder, i 2009, 2011 og 2012. Prosent. 2009: N=789, 2011: N=1046, 2012: N=1837. (Vet ikke ekskl.)¹¹

I 2012 var det også flere som sa at utgiftene hadde vært stabile sammenlignet med tidligere år. Færre i 2012 sa at utgiftene var redusert merkbart sammenlignet med tidligere år. Dette kan virke rimelig. Når inntekten ikke øker nevneverdig, vil utgiftene avpasses til det. Men utgiftene kan også øke uavhengig av inntektene, som følge av ytre faktorer som ikke kompenseres av lønnsøkning.

¹¹

	2009-2011	2011-2012
Økt merkbart	Ikke sig	p<.001
Holdt seg noenlunde stabil	p<.05 t-test	p<.001
Redusert merkbart	p<.001	Ikke sig

3 Lån

Forbruk og kreditt er naturligvis nært forbundet. Kreditt er med på å finansiere forbrukernes kjøp av varer og tjenester og spiller på denne måten en vesentlig rolle for den samlede velferden og velferdsfordelingen i samfunnet. Ekspansjon og demokratisering av kreditt i det moderne kredittmarkedet innebærer at kreditt kan ha større velferdsmessig betydning enn tidligere.

Det kommer fort moralske overtoner inn i bildet når temaet er forbrukslån. Det snakkes fort om forbruksfest og å leve over evne. Skillet mellom forbrukslån og annen kreditt er ikke bare en praktisk inndeling etter låneformål, men reflekterer også viktige moralske kategorier, nemlig skillet mellom produktiv og uproduktiv gjeld (jf. Calder 1999; Tuft 2005)

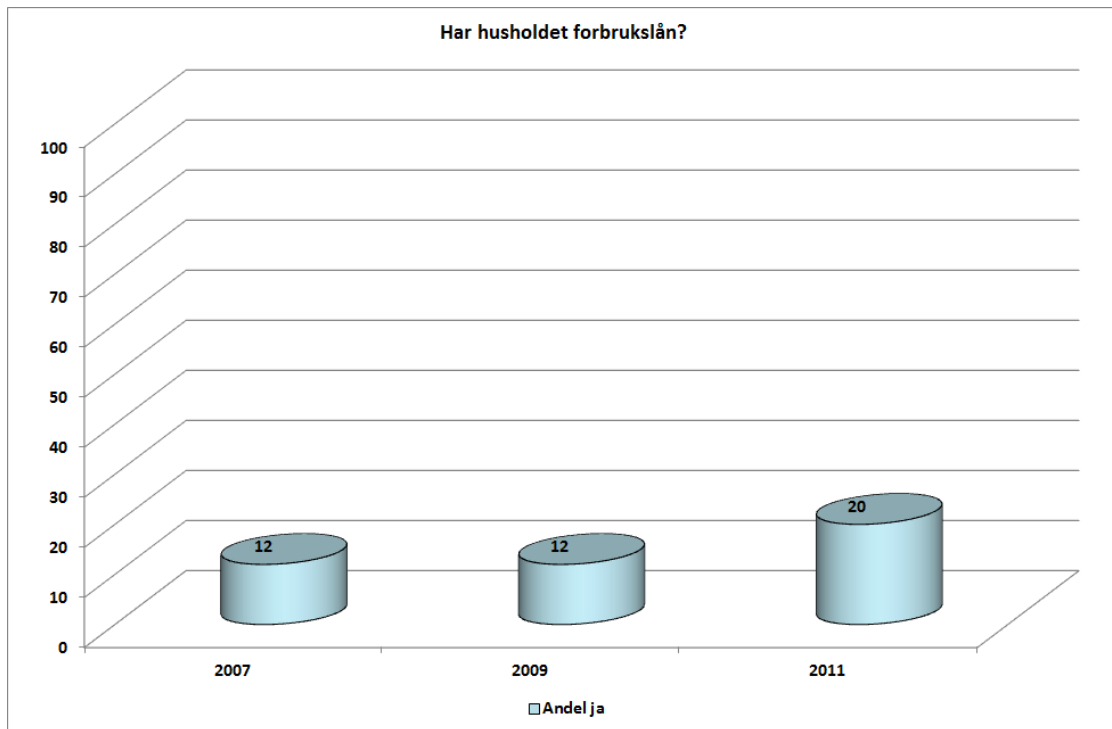
Som nevnt innledningsvis har omfanget av kredittkortbaserte og andre forbrukslån økt betraktelig de senere årene. I dette kapitlet ser vi nærmere på omfanget av ordinære forbrukslån og kredittkortgjeld, i tillegg til andre typer lån.

Når det gjelder lån er det naturlig å inkludere igjen studenter og hjemmeboende barn.

3.1 Typer lån

3.1.1 Ordinære forbrukslån

Med ordinære forbrukslån vil vi her forstå usikrede lån, det vil si lån uten pant i hus, bil eller liknende. Denne definisjonen utelukker noen typer lån som går til forbruksformål. Usikrede lån inkluderer ikke lån til bil, båt eller hytte med pant i kjøpsobjektet. Inkludert er heller ikke lån til forbruksformål som er sikret med pant i bolig.

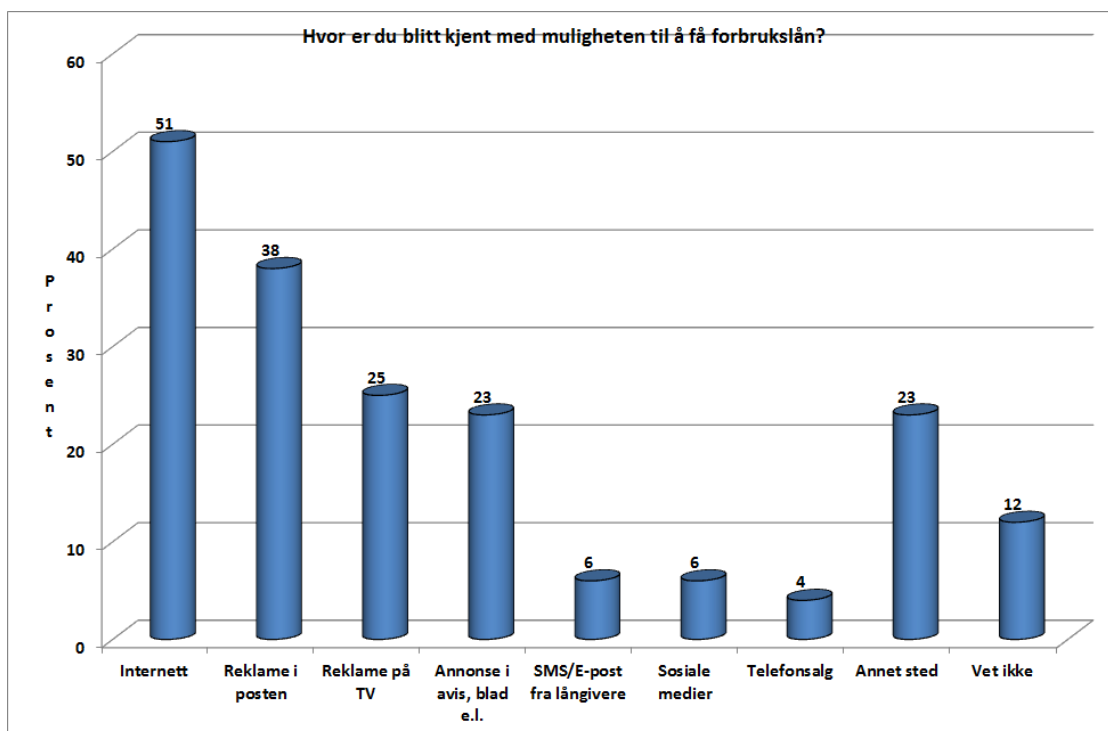
Figur 3-1 Har husholdet forbrukslån? Prosentandel. 2007: N=1831, 2009: N=787, 2011: N=967. (Fra 2009 til 2011 Sig $p < .001$ Kjikvadrattest. (Vet ikke ekskl)

På spørsmål om husholdningen har forbrukslån oppga 12 prosent at dette var tilfellet i 2009. Dette er den samme andelen som i 2007, noe som tyder på at andelen husholdninger med forbrukslån har holdt seg konstant seg i denne perioden. I 2011 gikk den derimot opp. Forbrukslån er kanskje den låneformen som mest kan bidra til økte betalingsproblemer.

Tabell 3-1 Har du selv forbrukslån? Prosent. 2012

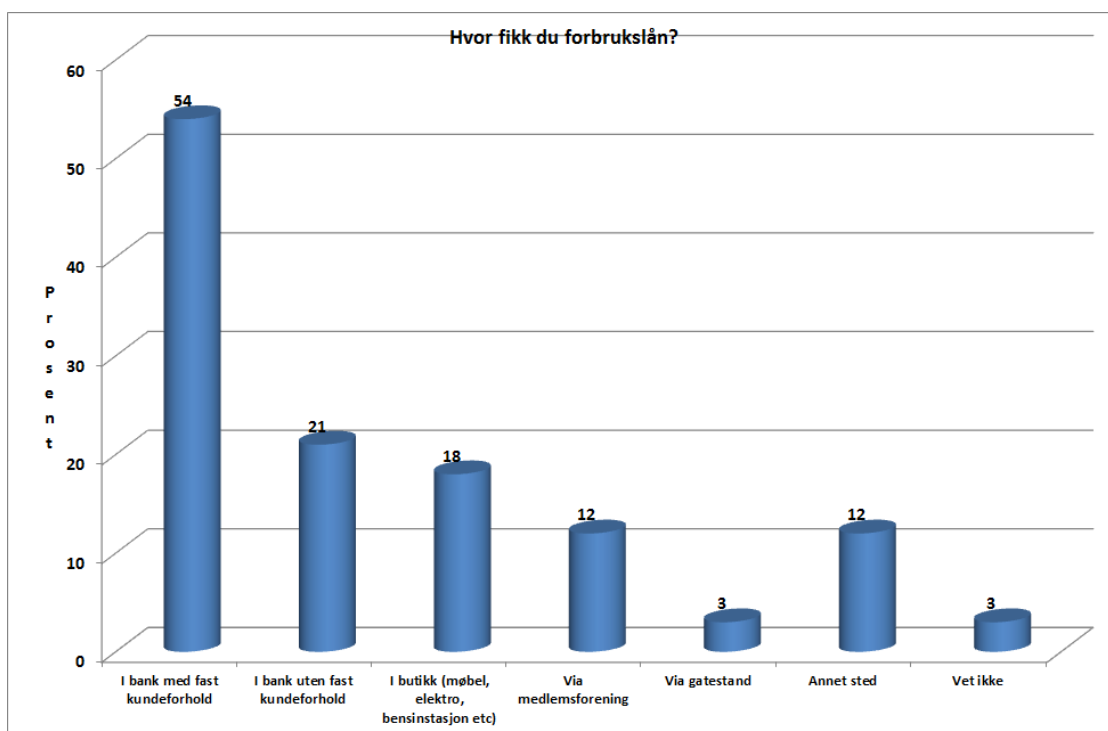
Ja	14
Nei	86
Total	100
N	2127
Vet ikke N	17

Vi kan altså ikke sammenligne andel med forbrukslån med de tidligere undersøkelsene, etter-som det tidligere ble spurt om husholdet, mens i 2012 spurte vi om *de selv* hadde forbrukslån. I 2012 svarte altså 14 prosent av de spurte at de hadde forbrukslån.

Figur 3-2 Hvor er du blitt kjent med mulighetene til å få forbrukslån? N=296. 2012

De fleste ble kjent med mulighetene for forbrukslån igjennom internett, reklame i posten, reklame på TV og annonser i aviser o.l.

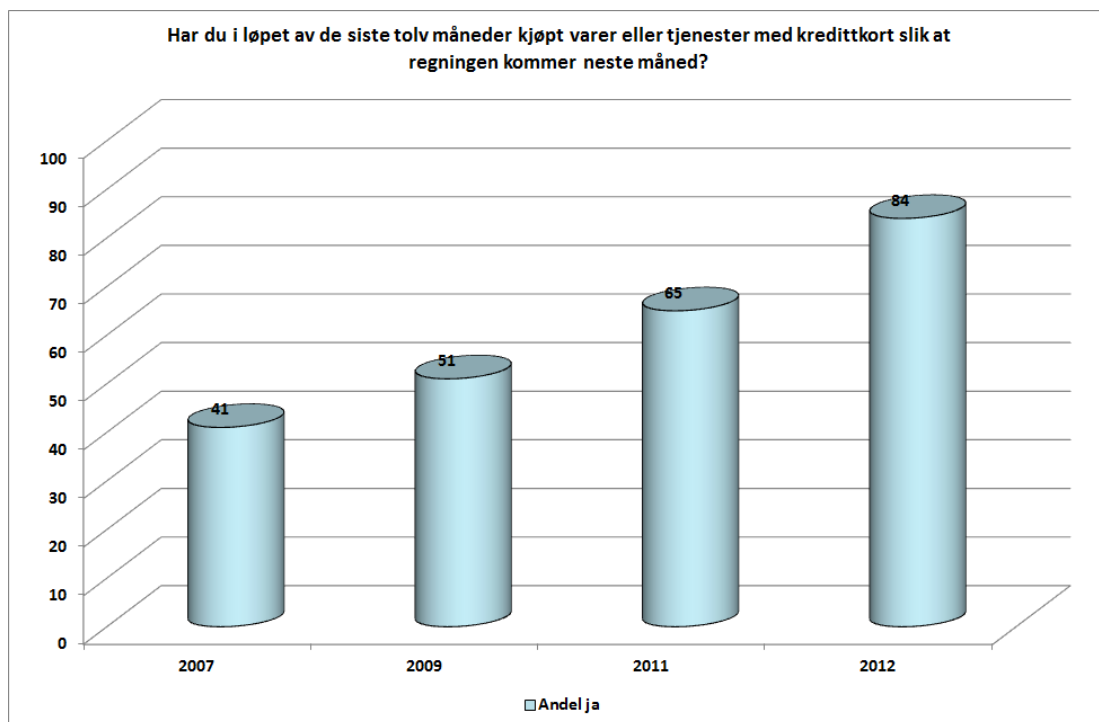
Figur 3-3 Hvor fikk du forbrukslån? N=296. 2012

De fleste fikk forbrukslån i bank med fast kundeforhold. 18 prosent sa de fikk forbrukslån i butikk.

3.1.2 Kredittkort

Et iøynefallende trekk ved utviklingen i kredittmarkedet de siste tiårene har vært veksten i utbredelsen av kredittkort i husholdningene. Kredittkortene spiller en vesentlig rolle i *demokratiseringen* av kreditt, det vil si at kreditt blir tilgjengelig for alle sosiale lag av befolkningen (Niemi-Kiesiläinen, Ramsay, and Whitford 2003:2).

I SIFO-surveyen kartlegges omfanget av kredittkort ved å stille spørsmål om vedkommende har kjøpt varer eller tjenester med kredittkort slik at regningen kommer neste måned. Slik spørsmålet er stilt, kartlegger det i første rekke utbredelsen av det som ovenfor er karakterisert som faktureringskort. Av de spurte er det en økende andel som oppgir at de har foretatt slike kjøp.¹² Forskjellen er statistisk signifikant.¹³ Hele 65 prosent svarte positivt på dette i 2011 mot 41 prosent i 2007.

Figur 3-4 Har du i løpet av de sist tolv månedene kjøpt varer eller tjenester med kredittkort slik at regningen kommer i neste måned? (f.eks. Visa, Mastercard, Her-og-nå, Cresco, Icano). Prosentandel. 2007: N=1829, 2009: N=783, 2011: N=969, 2012: N=1679. Sig p<.001 Kjikvadrattest. (Vet ikke ekskl)

Kjøp med kredittkort er gjerne forbruksbaserte. Vi spurte hva de hadde brukt kredittkortet til, og alt overveiende grad var dette til forbruk som feriereiser, kjøp av pc, møbler, etc.

¹² Dette er høyere enn andelen kredittkort i tabell 3-1. Det skyldes at vår undersøkelse viser andel husholdninger, mens Norges Banks oversikt viser andelen kort.

¹³ p<0,001 (t-test) for forskjellen mellom 2009 og 2007.

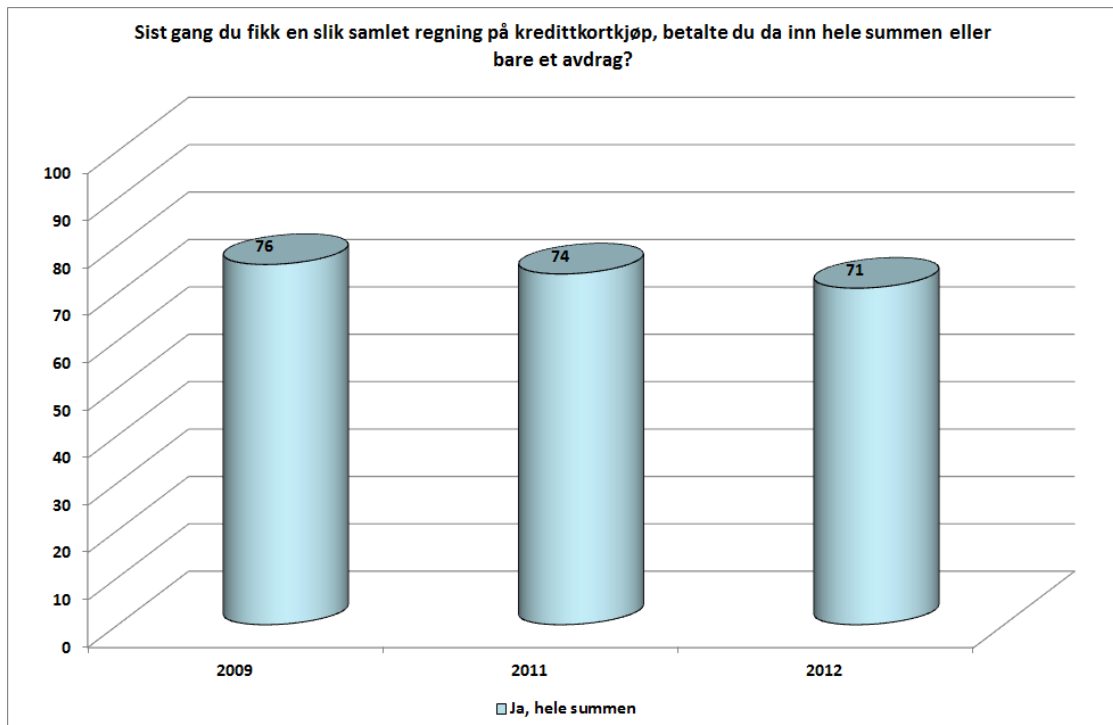
Tabell 3-2 Hvor mange kredittkort har du? (Det finnes i dag to hovedtyper av betalingskort: debetkort og kredittkort.- Et debetkort er et kort der dine kjøp eller uttak blir belastet kontoen din direkte (f.eks. NOR-kort med VISA).- Et kredittkort er et kort som gir betalingsutsettelse). Prosent. 2012

Ingen	21
1	40
2	23
3	10
4	4
5 eller flere	2
Total	100
N	2144

En stor andel av befolkningen er altså i besittelse av kredittkort, og det er også en stor del som både har to, tre og fire kredittkort. 84 prosent blant dem med kredittkort hadde brukt dette i løpet av siste 12 måneder.

Kun betalt deler av kredittkortregningen

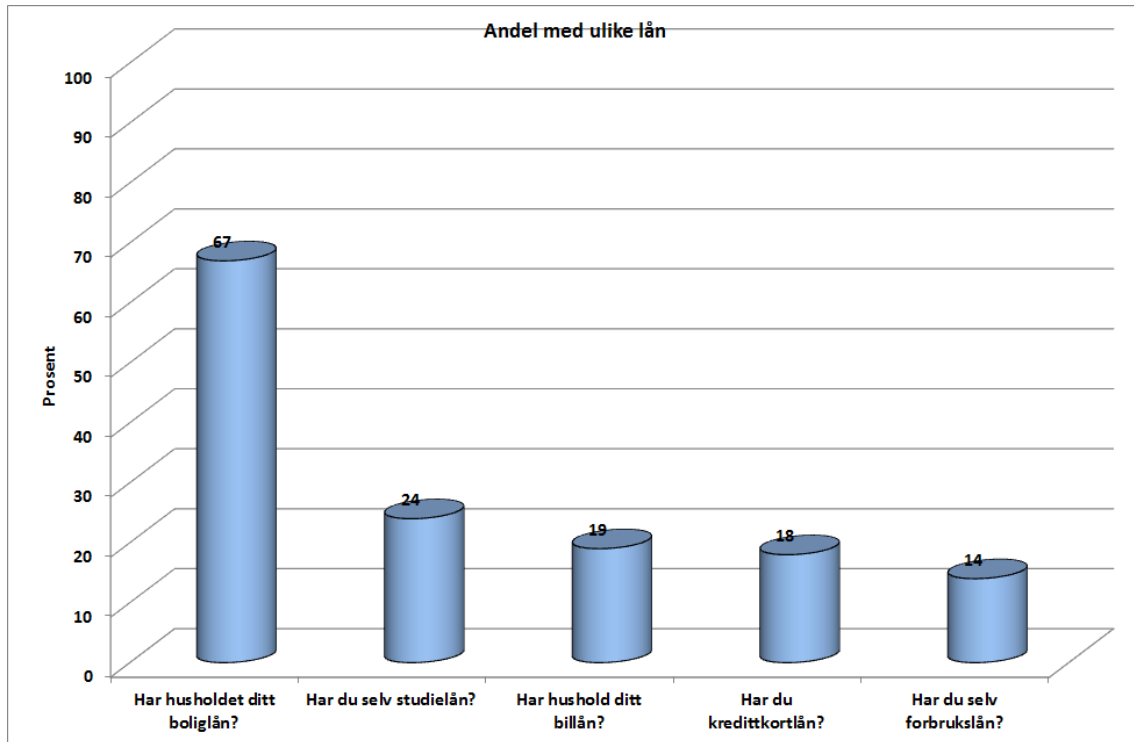
Kredittkortgjeld er dyrt når den først begynner å løpe. Dersom hele kredittkortregningen betales innen fristen, gir imidlertid kredittkortene mulighet til «gratis» kreditt i en kortere periode. Kunder som nedbetaler hele kredittkortgjelden kalles ofte for bekvemmelighetsbrukere (convenience users). Når en snakker om kredittkortgjeld er det imidlertid de personene som ikke nedbetaler hele kredittkortregningen som er av interesse. Det er denne gruppen som er henviset til å benytte en meget dyr form for kreditt og som potensielt er i en meget risikoutsatt posisjon hvis de ikke disponerer andre former for økonomiske buffere.

Figur 3-5 Blant dem som har brukt kredittkort: Prosentandel som betalte hele summen. 2009: N=403, 2011: N=627, 2012: 1410. Forskjellen mellom 2009 og 2012 sig for $p < .05$ (t-test)

Det er stadig *flere* som har kredittkortgjeld mens stadig *færre* betaler hele summen ved første forfall.

3.2 Typer lån, hvor mye og bekymring

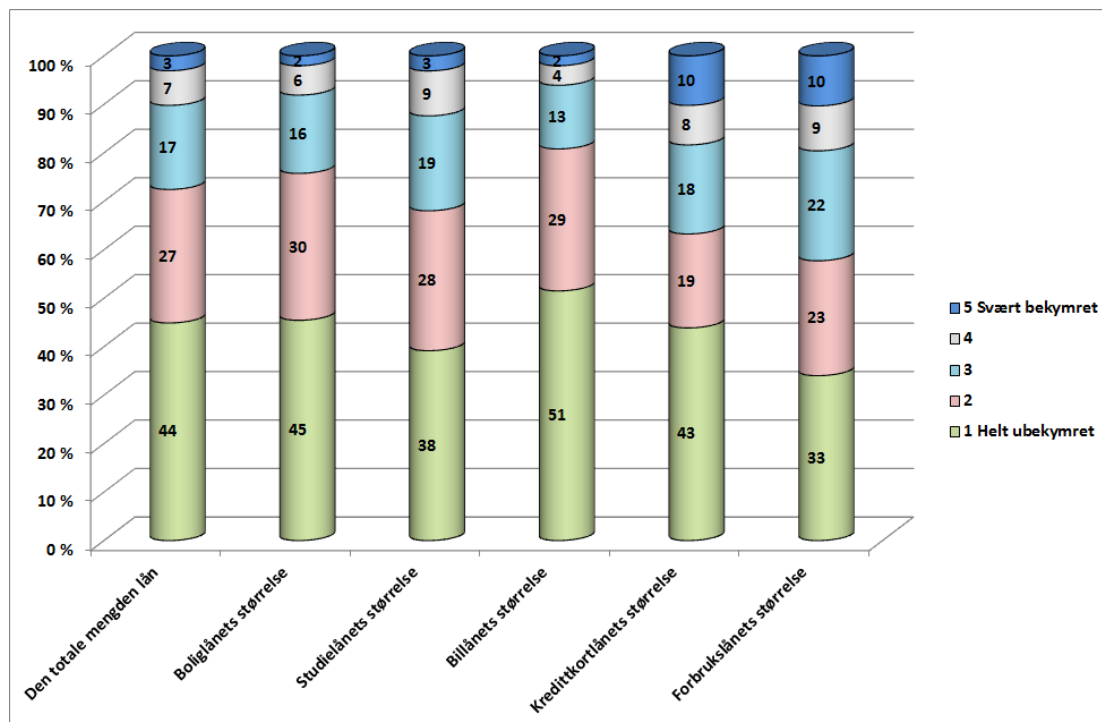

Figur 3-6 Prosentandel med ulike lån. 2012¹⁴

Størst andel er dem med boliglån. Deretter følger 24 prosent som har studielån, 28 prosent har kredittkortlån og eller forbrukslån.

¹⁴ Gjennomsnittlig lån blant dem som har oppgitt selve lånene og N totalt

	Har husholdet ditt boliglån?	Har du selv studielån?	Har husholdet ditt billån?	Har du kredittkortlån?	Har du selv forbrukslån?
Gj.snitt lån av dem som har oppgitt de respektive lån. eks vet ikke	1.386.466	160423.	156836.	37444	103.106
N totalt, ekskl vet ikke	2119	2142	2098	2144	2127

Figur 3-7 Hvor ubekymret eller bekymret er du for... Prosent. (Andel vet ikke i fotnoten) 2012¹⁵

Når vi spør etter grad av bekymring for de ulike lånene, er det kredittkortlån og forbrukslånes størrelse man er mest bekymret for. Dette er usikret gjeld, og kan beskrives som den farlige gjelden.

Tabell 3-3 Hvor bekymret er du for den totale mengde lån etter antall lån. Gjennomsnitt (Blant dem som har lån). 2012

.. den totale	Gjennomsnitt antall lån	N	Std. Deviation
1 Helt ubekymret	1.4	786	.65264
2	1.8	484	.86945
3	2.0	306	.94339
4	2.2	123	.98889
5 Svært bekymret	2.5	46	1.09144
Vet ikke	1.4	27	.48826
Total	1.7	1772	.86185

sig $p < .001$ F-test

Det er også en sammenheng med grad av bekymring og antall lån. Jo flere lån man har, jo mer bekymret er man. Dette er kanskje ikke så urimelig. Jo flere lån man har, jo mer uoversiktlig kan det bli. Har man, f.eks. mange usikrede lån, kan dette også være en indikator på at

¹⁵ Andel vet ikke og N

	Den totale mengden lån	Boliglånets størrelse	Studielånets størrelse	Billånets størrelse	Kredittkortlånets størrelse	Forbrukslånets størrelse
Andel vet ikke	2	1	2	1	2	2
N	1772	1393	514	390	383	290

man kanskje ikke har råd til dette. Usikret gjeld er også ofte dyr gjeld. Det er også eksempler på at forbrukslån og kredittkortgjeld brukes til å nedbetale gammel gjeld, slik at man kommer inn i en negativ spiral (Poppe og Lavik 2013).

4 Tilbakevendende betalingsproblemer

Dette kapitlet beskriver en vesentlig indikator for å måle risikoutsattheten i norske husholdninger, nemlig andelen som har tilbakevendende betalingsproblemer. Til slutt ser vi på hvilke faktorer som kan ha betydning for sannsynligheten for å få betalingsproblemer.

For å kunne sammenligne over tid, er studenter, hjemmeboende barn og inntekt over 2 millioner ekskludert.

4.1 Andre indikatorer på betalingsproblemer

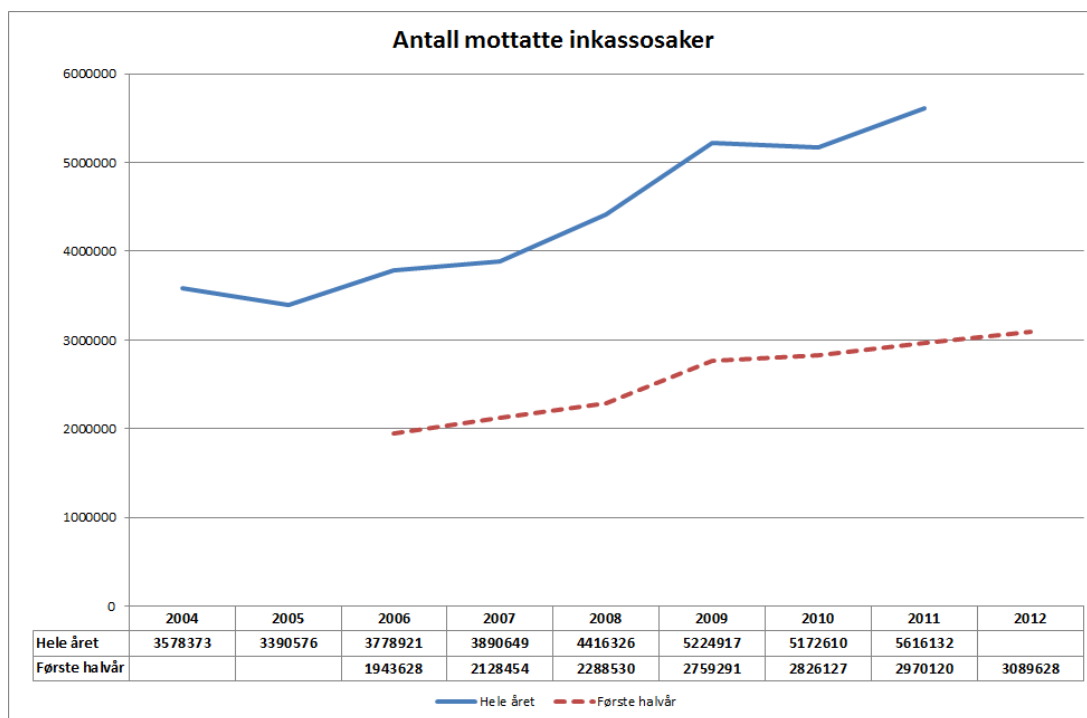
I tillegg til SIFOs undersøkelse er det også andre indikatorer på betalingsproblemer som er sentrale. Dette er blant annet antall inkassosaker som er innrapportert.

Når det gjelder tap og misbruk knyttet til forbrukslån ser utviklingen det siste året ut til å gå i en uheldig retning. Brutto misligholdte lån utgjorde i følge Finanstilsynet 3,7 prosent av brutto utlån for de norske finansieringsselskapene ved utgangen av 2010, mot 2,9 prosent året før.¹⁶

Når vi ser på inkassostatistikken, rapporterer Finanstilsynet om økning i antallet inkassosaker fra 2005 til 2011. Det er også en økning i første halvår 2012 sammenlignet med første halvår 2011. Økningen var på ca. 4 prosent.¹⁷

¹⁶ Kilde: <http://www.info.no/011%20Årsberetning/documents/Endeligversjon31297ArsberetInnmat2010.pdf> [lesedato:14.11.2011]

¹⁷ <http://www.finanstilsynet.no/no/Inkasso/> [lesedato 17.12.2012]

Figur 4-1 Innkomne inkassosaker for 2004 til 2012.¹⁸

Inkassobyrået Lindorff opplyser ellers at betalingsmisligholdet hos unge voksne (18 til 25 år) har økt de siste tiårene. Det opplyses at hver fjerde som registreres med inkassosak hos Lindorff er under 25 år, og at antall skyldnere i denne aldersgruppen har steget med 50 prosent siden 2005 (Brusdal og Berg 2011).

4.2 SIFOs anslag for betalingsproblemer

Indikatorene overfor peker i samme retning, nemlig at flere husholdninger opplever økonomiske problemer. SIFO har målt omfanget av betalingsproblemer gjennom spørreundersøkelser til et utvalg av norske husholdninger siden 1985. Spørsmålsformuleringen og innsamlingsmetoden har imidlertid blitt endret noe underveis.

SIFOs definisjon avgrenser seg for det første ikke til gjeldsproblemer, men inkluderer også problemer med å betale forfalte regninger. For det andre ses dette i forhold til alle husholdninger,¹⁹ ikke bare dem som har boliglån. I 1985 ble omfanget av betalingsproblemer estimert til 6 prosent. På slutten av 1980-tallet steg andelen kraftig. Den høyeste målingen var i 1991 hvor 13 prosent av husholdningen hadde betalingsproblemer. Senere på 1990-tallet stabiliserer andelen seg rundt 8-10 prosent, et betydelig høyere nivå enn i 1985. I 2003 ble det målt en andel på 8 prosent.

Fra 2005 til 2009 har data vært samlet inn gjennom telefonintervjuer (CATI), og følgende formulering vært benyttet:

¹⁸Kilde:

http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Pressemeldinger_vedlegg/2011/3_kvartal/Utdrag_av_tallmaterialelet.pdf [lesedato 22.09.2011]

http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Pressemeldinger_vedlegg/2012/3_kvartal/Utdrag_av_tallmateriale_rapportert_fraa_foretak_som_har_loyve_til_aa_drive_inn_forfaln_%20pengekrav_paa_vegner_av_andre.pdf [lesedato: 11.10.2012]

¹⁹ Med de unntak som beskrevet i kapittel 1.

Har det i løpet av det siste året hendt at ditt hushold ikke har penger til å betale regninger eller lån ved absolutt siste forfall? Ja/Nei/Vet ikke

Hvis ja: Har dette forekommet «en sjelden gang», «av og til» eller «ofte»?

De som oppgir «av og til» eller «ofte» defineres som husholdninger med tilbakevendende betalingsproblemer. En diskusjon av og begrunnelse for denne og tidligere definisjoner finnes i Poppe (2006).

I 2011 hadde vi følgende formulering:

Enpersonshusholdninger fikk følgende spørsmål:

Har det i løpet av siste året hendt at du ikke har hatt penger til å betale regninger med ved absolutt siste forfall? Ja/Nei/Vet ikke (Ja: regningsproblemer)

Flerpersonshusholdninger fikk disse spørsmålet i 2011:

Har det i løpet av det siste året hendt at husholdet ditt ikke har penger til å betale regninger eller lån ved absolutt siste forfall? Ja/Nei/Vet ikke (Ja: regningsproblemer)

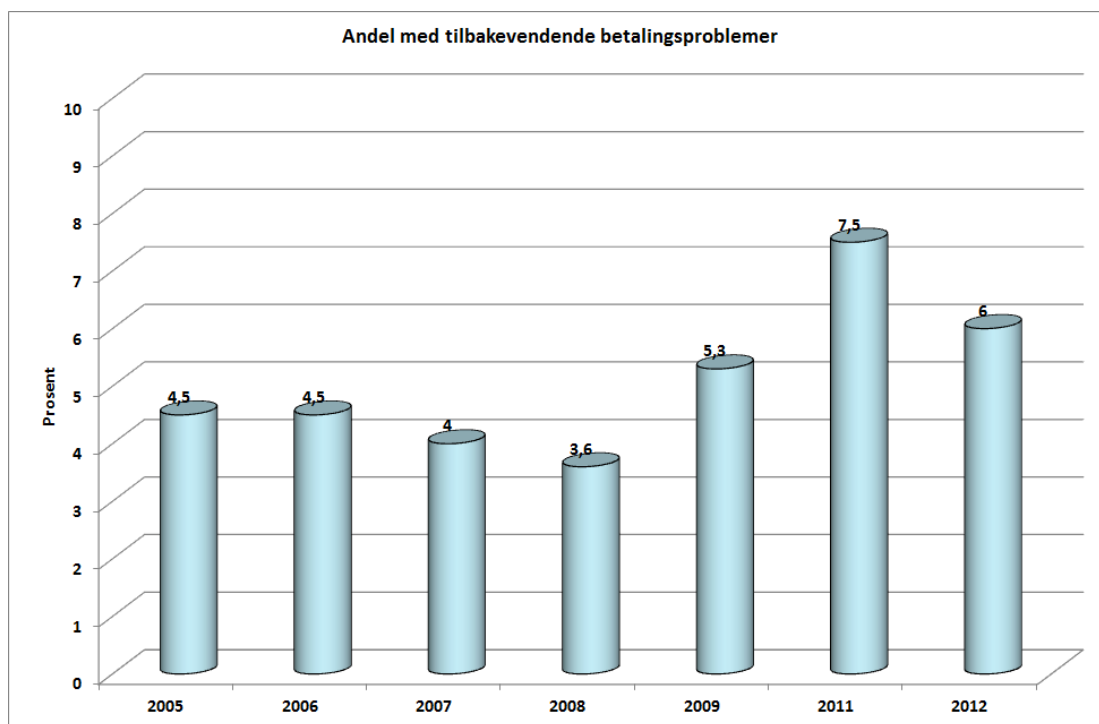
Hvis ja: Hvor sjelden eller ofte har betalingsproblemene forekommet? En sjelden gang/Av og til/Ofte/Vet ikke

Alle fikk disse spørsmålene i 2012:

Har det i løpet av det siste året hendt at husholdet ditt ikke har penger til å betale regninger eller lån ved absolutt siste forfall? Ja/Nei/Vet ikke (Ja: regningsproblemer)

Hvis ja: Hvor sjelden eller ofte har betalingsproblemene forekommet? En sjelden gang/Av og til/Ofte/Vet ikke

De som svarte «Av og til» eller «Ofte» defineres som husholdninger med tilbakevendende betalingsproblemer.

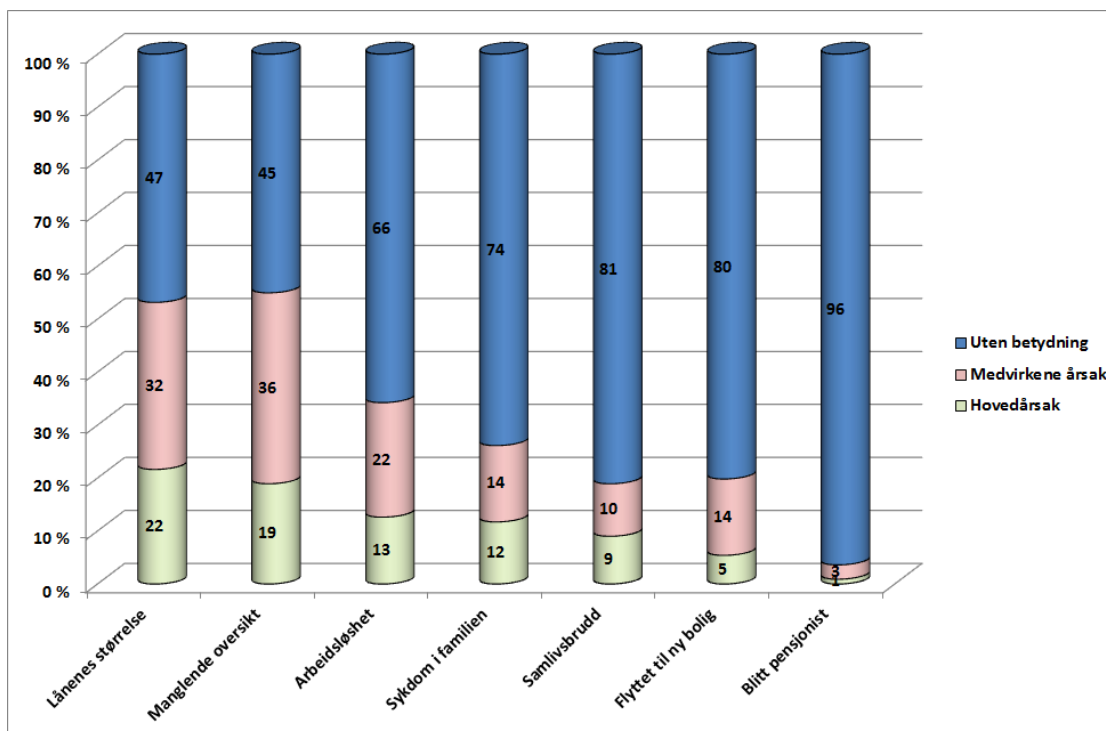

Figur 4-2 Tilbakevendende betalingsproblemer siste 12 måneder. Andeler. 2005 (N=1011), 2006 (N=833), 2007 (N=1732), 2008 (N=947) og 2009 (N=787). (2011 N=976 SIFO-survey, N=1807 Dugelighetsundersøkelse Poppe 2012) sig $p < .05$ mellom 2009 og 2011. 2012 (N=1838) sig $p < .05$ mellom 2011 og 2012 (Vet-ikke ekskl) (ikke sig fra 2011 7,5 prosent til 6 prosent)

Problemomfanget ble målt til 4,5 prosent både i 2005 og 2006. De laveste målingene ble rapportert i 2007 og 2008, henholdsvis 4 og 3,6 prosent. Estimaten for 2009 steg til 5,3 prosent. Denne økningen er ikke statistisk signifikant. Økningen fra 2009 til 2011 er imidlertid sig for $p < .05$. Det er viktig å påpeke at undersøkelsen i 2011 var en web-undersøkelse, mens undersøkelsene tidligere var telefonbaserte.²⁰ I en annen web-undersøkelse i 2011 (Poppe 2011) ble tilbakevendende betalingsproblemer estimert til 6,8 prosent. Hvis vi tar gjennomsnittet fra Poppe sin undersøkelse i 2011 og SIFO-surveyen 2011, vil anslåtte betalingsproblemer bli 7,5 prosent. Denne andelen er også signifikant forskjellig fra 2009 ($p < .05$). I 2012 var andelen med tilbakevendende betalingsproblemer redusert til 6 prosent. Hvis vi sammenligner med gjennomsnittet på 7,5 prosent i 2011 og 6 prosent i 2012, er denne endringen ikke signifikant. Vi kan konkludere med at siden 2009 til 2012 har det ikke vært noen vesentlige endringer i tilbakevendende betalingsproblemer.

De lave målingene i perioden 2005-2008 kan skyldes de gode økonomiske tidene i Norge som ga et historisk lavt nivå når det gjaldt tilbakevendende betalingsproblemer i husholdningene. I 2009 hadde vi finanskrisen. Etter dette steg andelen med tilbakevendende betalingsproblemer, men har nå flatet ut. Det er betryggende at SIFOs indikator er tilstrekkelig følsom til å fange opp de gryende endringene i husholdningenes betalings situasjon.

4.3 Hva er grunn til at man har betalingsproblemer

Figur 4-3 Grunn til betalingsproblemer. N=111 (de som ikke har svart har vi antatt er uten betydning).²¹

Den viktigste grunnen til selvrapporterte betalingsproblemer var lånenes størrelse sammen med manglende oversikt. Det er mange som kan ha pådratt seg for mye gjeld i forhold til inntekten.

I tillegg var en av grunnene ulykker/naturkatastrofer. Der var det kun en som sa dette hadde betydning. Den viser vi derfor ikke i figuren.

Det er tre forhold som i prinsippet kan føre folk inn i betalingsproblemer, det er for mye gjeld i forhold til inntekt, det er livsbegivenheter, og det er livsrelaterte forhold. Det viktigste synes å være for stor gjeld og at en mangler oversikt. Manglende oversikt over økonomien kan relateres til dugelighet hos en eller flere medlemmer av husholdet. Dette kan også henge sammen med manglende kunnskap om økonomi, noe som er vist tidligere av Poppe (2012). Deretter kommer livsbegivenheter som arbeidsløshet, sykdom i familien, samlivsbrudd og flyttet til ny bolig. Dessuten viser tilbakevendende betalingsproblemer seg mest utbredt i midtlivsfaser (Poppe 2012). I den perioden endrer forsørgeransvaret seg, man får ny bolig, etc.

²¹ Spørsmålsformulering: Her følger noen av de vanligste årsakene til man kommer i betalingsproblemer. Er disse hovedårsak, medvirkende årsak eller uten betydning for betalingsproblemene i husholdet ditt? Manglende oversikt, Sykdom i familien, Arbeidsløshet, Samlivsbrudd, Blitt pensjonist, Flyttet til ny bolig, Lånenes størrelse, Ulykke/naturkatastrofe (svært få svarte dette), Annet

5 Konklusjon

Når det gjelder *generelle indikatorer på husholdningenes økonomiske situasjon*, er det et mindre entydig mønster i 2009-undersøkelsen enn f.eks. i 2007-undersøkelsen. Først og fremst viste undersøkelsen at det hadde funnet sted få endringer i perioden når det gjaldt andel som hadde hatt merkbar reduksjon i inntekt og/eller merkbar økning i utgifter. Det er imidlertid en reduksjon i andelen som sier at inntekten har økt merkbart i perioden 2009 til 2012, mens en økende andel sier at inntekten har holdt seg noenlunde stabil. Det er samtidig færre som sier at utgiftene har økt merkbart, mens flere sier også at utgiftene har holdt seg noenlunde stabil. Altså stadig flere har stabilitet i både inntekt og utgifter.

Når det gjelder opptak av *forbrukslån og kredittkortlån* har det funnet sted interessante endringer siden 2007. Andelen som hadde forbrukslån var omtrent lik i 2007 og 2009, men i 2011 hadde andelen økt fra 12 prosent i 2009 til 20 prosent i 2011. Andelen som har brukt kredittkort som kreditt har økt jevnt fra 2007 til 2011. Også andelen som har tatt opp lån siste tolv måneder har økt fra 2009 til 2011. Dette er lån som ikke nødvendigvis går til forbruk.

Indikatoren for *tilbakevendende betalingsproblemer* viste at fra 2005 til 2008 var det en synkende andel som oppga dette. I 2009 økte andelen til 5,3 prosent (3,6 prosent i 2008), mens andelen steg til 8,2 prosent i 2011. Andelen er på 7,5 prosent når vi tar gjennomsnittet for to uavhengige webundersøkelser i 2011. I 2012 var betalingsproblemene redusert til 6 prosent

Nivået for betalingsproblemer i 2009 og 2011 har altså økt, men gikk ned eller flatet ut i 2012. Nivået er imidlertid fortsatt lavere enn det som har vært målt i SIFO-undersøkelser på 1990-tallet. Økningen i SIFOs indikator stemmer godt overens med endringer i tapstall fra finansieringsinstitusjonene og inkassostatistikken.

Tidligere undersøkelser har vist at det er fire potensielle risikofaktorer for betalingsproblemer: For det første er det mindre sannsynlig at husholdningene har betalingsproblemer jo *eldre* hovedpersonene i husholdningen er. For det andre er sannsynligheten for å ha betalingsproblemer mindre jo *høyere husholdsinntekten* er. For det tredje er det større sannsynlighet for betalingsproblemer hos *familier med barn*. For det fjerde øker også sannsynligheten for betalingsproblemer når man har *forbrukslån og eller kredittkortlån*. Kredittkortlån er også gjerne lån som brukes til forbruk.

Hvilket inntrykk gir dette samlet sett i etterkant av den finansielle risikosituasjon i norske husholdninger? Omfanget av betalingsproblemer i husholdningene synes å snu fra å ha vært på et svært lavt nivå til å ha økt. Fra 2009 til 2012 synes imidlertid andelen med tilbakevendende betalingsproblemer å være stabil.

Ennå er ikke situasjonen alarmerende, men den økonomiske utviklingen framover blir avgjørende. SIFOs tall viser at enkelte grupper er mer risikoutsatte enn andre. Dette gjelder først og fremst husholdninger med barn. Nivået for betalingsproblemer kan øke dersom de økonomiske rammebetingelsene for husholdningene i form av arbeidsledighet, rentenivå og bo-

ligpriser går i negativ retning. Foreløpig lettes situasjonen for husholdningene ved at rentenivået er lavt. Et annet moment er den sterke veksten i forbrukslån og kredittkortbaserte lån. Våre tidligere analyser viser at det å ha forbrukslån virker sterkt inn på sannsynligheten for å ha betalingsproblemene.

Litteratur

- Brusdal, Ragnhild og Lisbet Berg. 2011. *Unge voksne og lånefinansiert forbruk*. Oppdragsrapport nr 4 - 2011
- Calder, Lendol. 1999. *Financing the American Dream. A Cultural History of Consumer Credit*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Finanstilsynet. 2011. *Finansielle utviklingstrekk*. Rapport september 2011
- Finanstilsynet. 2011. *Årsmelding 2011*
- . 2009. *Årsrapport 2008*.
- Lavik, Randi og Per Arne Tufte: *Husholdningenes økonomiske situasjon 2011. Betalingsproblemer i etterkant av finanskrisen*. Prosjektnotat nr 12-2011 Oslo:1. Statens institutt for forbruksforskning
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Iain Ramsay, and William Whitford. 2003. Introduction. In *Consumer Bankruptcy in Global Perspective*, edited by J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay and W. Whitford. Portland: Hart Publishing.
- Poppe, Christian. 2006. *Husholdningenes økonomiske situasjon*. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.
- . 2011. *Betalingsproblemer i norske hushold 2011*. Prosjektnotat nr 10 2011. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning
- . 2012. *Økonomisk utsatthet. Situasjonen for norske hushold i 2012*. Oppdragsrapport nr 2. Statens institutt for forbruksforskning
- . 2013. *Hvorfor øker antall gjeldsordningssaker i Oslo? Åpnede saker 1999 – 2011*.
- Tufte, Per Arne. 2007. *Husholdningenes økonomiske situasjon 2007*. Prosjektnotat nr. 3-2007. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.
- . 2005. *Gjeldsordning som fortjent? En studie av oppfatninger om rettferdige levekår under gjeldsordning*. Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- . 2009. *Husholdningenes økonomiske situasjon 2009. Betalingsproblemer ved finanskrisens begynnelse*. Prosjektnotat nr 6. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning

Vedlegg 1 - Spørreskjemaet

125952 - SIFO (DEL2)

welcome

`^f('IntroText').valueLabel()^`

`document.getElementById("whiteheader").style.backgroundImage="url('^f('LogoLT')^')";`

Econ1 - Econ1

[Field width=1 ♦ Not required]

ØKONOMI Forandringer i økonomien. Hvordan har husholdets samlede inntekt utviklet seg i løpet av de siste tolv månedene?

- Er økt merkbart (1)
- Har holdt seg noenlunde stabil (2)
- Er redusert merkbart (3)
- Vet ikke (4)

Econ2 - Econ2

[Field width=1 ♦ Not required]

Hvordan har husholdets utgifter utviklet seg i løpet av de siste tolv månedene?

- Er økt merkbart (1)
- Har holdt seg noenlunde stabile (2)
- Er redusert merkbart (3)
- Vet ikke (4)

Econ3 - Econ3

[Field width=1 ♦ Not required]

Har husholdet ditt i løpet av de siste 12 månedene vært nødt til å spare inn på matbudsjettet for å betale lån eller dekke andre utgifter?

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

Econ9 - Econ9

[Field width=1]

Boliglån Har husholdet ditt boliglån?

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

END ||| Condition f('Econ15')== '1'

Econ17 - Econ17

[Field width=1]

Kredittkort Det finnes i dag to hovedtyper av betalingskort: debetkort og kredittkort. - Et debetkort er et kort der dine kjøp eller uttak blir belastet kontoen din direkte (f.eks. NOR-kort med VISA). - Et kredittkort er et kort som gir betalingsutsettelse, der tilbakebetaling skjer ved senere forfall eller i månedlige rater til en fastsatt rente (f.eks. VISA, Mastercard, American Express, Diners, Eurocard, Herog-nå, Cresco, Icano, Coop betalingskort el.l.). Hvor mange kredittkort (dvs kort med betalingsutsettelse) har du?

- Ingen (1)
- 1 (2)
- 2 (3)
- 3 (4)
- 4 (5)
- 5 eller flere (6)

CONDITION ||| f('Econ17').any('2','3','4','5','6')

||| true false

||| Question Econ18(Econ18)

Econ18 - Econ18

[Field width=1]

Har du i løpet av de siste tolv månedene kjøpt varer eller tjenester med kredittkort?

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

CONDITION ||| f('Econ18')== '1'

||| true false

||| Question Econ19(Econ19)

Econ19 - Econ19

[Field width=1 ♦ Not required]

Sist gang du fikk regning på kredittkortkjøp, betalte du da inn hele summen, eller bare et avdrag?

- Hele summen (1)
- Et avdrag (2)
- Vet ikke (3)

- Andre kilder (10)
 Vet ikke (11) [*Exclusive*]

END | Condition f('Econ4')== '1'

Econ23 - Econ23

[Field width=1 ♦ Not required]

Hvor ubekymret eller bekymret er du for...

	Helt ubekymret1 (1)	2 (2)	3 (3)	4 (4)	Svært bekym- ret5 (5)	Vet ikke (6)
.. den totale mengden lån i husholdet (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.. boliglånets størrelse (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.. billånets størrelse (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.. forbrukslånets størrelse (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.. kredittkortlånets størrelse (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.. studielånets størrelse (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Econ24 - Econ24

[Field width=1]

Har det i løpet av det siste året hendt at husholdet ditt ikke har hatt penger til å betale regninger eller lån ved absolutt siste forfall?

- Ja (1)
 Nei (2)
 Vet ikke (3)

CONDITION | f('Econ24')== '1'

CONDITION | true | false

Question Econ26(Econ26)

Econ26 - Econ26

[Field width=1]

Hvor sjelden eller ofte har betalingsproblemene forekommet?

- En sjelden gang (1)
 Av og til (2)
 Ofte (3)
 Vet ikke (4)

CONDITI ON | f('Econ26').any('2', '3')

CONDITI ON | true | false

Question Econ27()

Econ27

[Field width=1 ♦ Not required]

Her følger noen av de vanligste årsakene til at man kommer i betalingsproblemer. Er disse hovedårsak, medvirkende årsak eller uten betydning for betalingsproblemene i husholdet ditt?

Dersom andre forhold enn de nevnte gjelder i ditt tilfelle, kan du føre dem opp under "Andre"

	Hovedårsak (1)	Medvirkende årsak (2)	Uten betydning (3)
Manglende oversikt/forglemmelse (1)	☐	☐	☐
Sykdom i familien (2)	☐	☐	☐
Arbeidsløshet (3)	☐	☐	☐
Samlivsbrudd (4)	☐	☐	☐
Blitt pensjonist (5)	☐	☐	☐
Flyttet til ny bolig (6)	☐	☐	☐
Lånenes størrelse (7)	☐	☐	☐
Ulykke/ naturkatastrofe (8)	☐	☐	☐
Andre : (9) _____	☐	☐	☐
Andre : (10) _____	☐	☐	☐

END

Condition f('Econ26').any('2','3')

END

Condition f('Econ24')== '1'

Econ28 - Econ28

[Field width=1 ♦ Not required]

Hvordan vil du beskrive økonomien i husholdet ditt de siste tolv månedene?

- Veldig god (1)
- Ganske god (2)
- Ganske dårlig (3)
- Veldig dårlig (4)
- Vet ikke (5)

Econ29 - Econ29

[Field width=1 ♦ Not required]

Har noen av følgende hendelser funnet sted i husholdet ditt i løpet av de siste 12 månedene?

	Ja (1)	Nei (2)	Vet ikke (3)
Langvarig sykdom (1)	☐	☐	☐
Langtidsledighet (2)	☐	☐	☐
Pensjonering (3)	☐	☐	☐
Skilsmisse/samlivsbrudd (4)	☐	☐	☐
Bortfall av ektefelle, samboer (5)	☐	☐	☐
Skifte av bolig/kjøpt ny bolig (6)	☐	☐	☐

